

Totalitarisme, de
kracht van de
rattenvangers
van het
onbehagen-9

Petra Bolhuis
Maieutiek-2022-1

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

1

Vragen naar totalitarisme (320)

Is de totalitaire regering een speciaal geval van het bekende politieke arsenaal die aan de macht komt door het falen van de traditionele politieke krachten?

Of

Is er zo iets als de *natuur* van een totalitaire regering? Dan moeten de volstrekt nieuwe organisatie- en activvormen van het totalitarisme steunen op een menselijke ervaring die, om welke reden ook, nooit eerder gediend heeft als fundament van een politiek lichaam.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

2

Legaliteit = rechtvaardigheid

Het fundamentele verschil tussen het totalitaire en elk ander wetsconcept is dat ze geen bestaande wetten vervangt door eigen wetten. Ze maakt de vervulling van de wet los van elke menselijke handeling of wil. De mens zal veranderen in de belichaming van de wet.

“Deze vereenzelviging van mens en wet lijkt een einde te maken aan de kloof tussen legaliteit en rechtvaardigheid, die de rechtsfilosofie van oudsher heeft gekweld” (322)
Maar tegen welke prijs?

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

3

Wetmatigheden

“In zijn begrafenisrede voor Marx zei Engels: 'Net zoals Darwin de ontwikkelingswetten van het organische leven ontdekte, zo ontdekte Marx de ontwikkelingswet van de menselijke geschiedenis.'” (324)

De wet is nu niet de positieve wet waardoor menselijke activiteit stabiel wordt, het wordt de beweging zelf. (325)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

4

Terreur= wet

Als wettelijkheid de essentie is van een niet-tiranieke regering en wetteloosheid de essentie van de tirannie, dan is terreur de essentie van de totalitaire overheersing. Terreur verwerkelijkt de wet van de beweging; haar voornaamste doel is ervoor te zorgen dat de kracht van de natuur of van de geschiedenis vrijelijk door de mensheid heen kan razen, ongehinderd door welke spontane menselijke handeling ook. (327)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

5

Vrijheid heeft wet nodig

Nataliteit kan zich alleen invoegen in een wereld die een zekere mate van stabiliteit heeft. “de ruimte tussen mensen die door de wet omheind wordt, is de levende ruimte van de vrijheid.” (328)

Dat maakt echter niet dat de nataliteit stopt, want die is er altijd als er mensen zijn. De totalitaire beweging zal steeds proberen van ‘mensen’ de eenheid ‘mens’ te maken.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

6

Handelingsprincipes

Montesquieu noemt handelingsprincipes als criteria voor het beoordelen van gedrag van individuen in een regeervorm. Eer, deugd of vrees kan zo'n principe zijn.(331). Maar totalitarisme wil het handelen uitschakelen en dus heeft ze geen principe om dat te leiden. Wat overblijft is dat iedereen óf slachtoffer óf dader wordt in de omvattende beweging van de natuur en/of de geschiedenis.

Ideologie i.p.v. handelingsprincipe.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

7

Wat is ideologie?

Niet : 'Ideologie' is niet dat het idee het onderwerp van een wetenschap kan worden, juist zoals de dieren het onderwerp zijn van de zoölogie.

Wel: Ideologie is de logica van een idee. Haar onderwerp is de geschiedenis, waarop de 'idee' wordt toegepast; het resultaat van deze toepassing is niet een corpus van beweringen over iets dat is, maar de ontvouwing van een voortdurend veranderend proces.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

8

Wat brengt ideologie teweeg

Ideologie komt tot bloei in het totalitarisme. Dan blijkt dat iedere ideologie kan leiden tot:

1. Het aanvaarden van één totale verklaring voor alles wat is, was en gaat komen,
2. Dat geen enkele ervaring de ideologie kan aantasten,
3. Axioma leidt door specifieke logica (dialektisch of logisch) tot een consistentie die elke realiteit ontbeert en alles met alles laat samenhangen. Een moorddadige rechtlijnigheid. (340)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

9

Waar is de dader?

"De ideale onderdaan van een totalitaire heerschappij is niet de overtuigde nazi noch de overtuigde communist, maar de mens voor wie het onderscheid tussen feit en fictie (dat wil zeggen de werkelijkheid van de ervaring) en het onderscheid tussen waar en onwaar (dat wil zeggen de normen van het denken) niet langer bestaan."(342)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

10

Afzondering

Afzondering tussen mensen is pre-totalitair. Mensen die niet samen kunnen handelen vormen een voedingsbodem voor terreur.(342)

Afzondering wordt erg als mensen (samen of alleen) niet meer iets kunnen toevoegen aan de gemeenschappelijke wereld.(343) dan gaat iemand over van homo faber naar animal laborans.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

11

Verlatenheid

Verlatenheid is juist niet alleen zijn, maar wordt het meest gevoeld met anderen. (Epictetus blz. 345/346)

"Wat mensen in de niet-totalitaire wereld klaarstoomt voor de totale overheersing, is het feit dat de verlatenheid, die ooit een grenservaring was, meestal ondergaan in bepaalde marginale sociale omstandigheden zoals de oude dag, voor de steeds groeiende massa's in onze eeuw een alledaagse ervaring geworden is. Het meedogenloze proces waarin het totalitarisme de massa's jaagt en organiseert, lijkt op een suicidale ontsnapping uit deze werkelijkheid."(348)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

12

Nataliteit

“Ons rest echter ook de waarheid dat elk einde in de geschiedenis noodzakelijk een nieuw begin bevat; dit begin is de belofte, de enige 'boodschap' die door het einde nooit kan worden geproduceerd. Het beginnen, nog voor het een historische gebeurtenis wordt, is het hoogste vermogen van de mens; politiek gesproken is het identiek met de vrijheid van de mens.”(350)

Maleutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme